

استاد عبدالرحمن فرامرزی

فرامرزی و شعر نو

پاسخی به دکتر صدرالدین الهی

(نقل از شماره ۸۵۵۶ روزنامه کیهان - چهارشنبه ۲۹ دی ماه ۱۳۵۰)

جناب آقای دکتر الهی مقاله‌تر اتحت عنوان «فرامرزی در جلسه دیشب» خواندم و اگر تو نبودی، دکتر الهی نبودی، دوست من و استاد دانشکده کیهان نبودی، جوابت را نمی‌دادم . . .

از الطاف بی‌شماری که در باره‌من فرموده‌اید متشکرم، و اما اظهار لطفان که من استعداد فهمیدن شعر نیما را دارم، فقط لطف است، و الا من هیچ چنین استعدادی ندارم. من فقط یک شعر نیما را می‌فهم و آن شعری بود که در مجله نوبهارچاپ شد و مطلعش این بود «هان ای شب شوم و حشت انگیز تا چند زنی بچانم آتش»، و بسیار متأسفم که این رویه را ادامه نداد.

اما اینکه فرمودید نیما زنده خواهد ماند؛ اگر آن سبک را ادامه میداد شاید آنطور بود؛ ولی با این کلمات و جملات نامر بوط نه تنها زنده نخواهد ماند، حالا هم زنده نیست، مگر اینکه انشاء‌الله شما زنده جاوید بیانید و همیشه با قلم روان خود او را زنده نگاهدارید. من عقیده خود را درباره این کلمات مقطع و جملاتی که هیچ‌گونه ارتباطی بهم ندارند مفصل نوشته‌ام، و میل هم ندارم راجع به‌آدمی که سر بزیر خاک‌کشیده و نمیتواند از خود دفاع کند و اگر هم زنده بود نمی‌توانست دفاع کند، حرف بزن. البته وظیفه من هست که از تخریب شعر و ادبیات فارسی در حدود قدرت خود جلوگیری کنم و لی حالا که اشخاص جوانتر و پرشورتر و مطلع تر باین کار کمر بسته اند حاجتی باین کار نمی‌یابند. خاصه که بنظر من خطری از بابت اینها متوجه زبان فارسی نیست و بقول خاقانی: چسون طفل کارذوی ترازوی زر کند نارنج از آن کند که ترازو و کند زپوست وانگی، من سی سال تمام مبارزه کرده‌ام و دیگر از این کار خسته شده‌ام و حالیاً مصلحت وقت در آن می‌بینم که کشم رخت به میخانه و خوش بنشینم

جناب آقای دکتر

قاعده مناظره این نیست؛ قاعدة دفاع این نیست. قاعده‌ای نیست که موضوعی دامطروح کنند و روی آن حرف بزنند. مثلاً قطعاتی از نیما نقل کنند و مزایایش را بگویند، همان کاری که دکتر مهدی حمیدی در «جلسه دیشب» می‌کرد.

شما یک شعر از نیما نقل نکرده بودید که روی آن بحث و با شعر یک شاعر کلاسیک مقایسه کنید.

شما می فرمائید نیما زنده خواهد ماند و من می گویم حالا هم زنده نیست . شاعر زنده فردوسی است ، شاعر زنده سعدی است ، شاعر زنده مولاناست ، شاعر زنده حافظ است که در هر مجلسی بمناسبتی شعری از اشعار ایشان داشتند .

ترا بخدا راست بگو ، جدل را بگذار کنار ، بوجданست ، تو خودت یک شعر نیما از برداری یا در یک مجلسی دیدی که کسی به مناسبتی شعر نیما را بخواند ؟
شعر چیست ؟

نماینده احساسات ، آئینه تمام نمای زندگی یک ملت . شعر موضوع می خواهد ، شعر تناسب الفاظ و کلمات می خواهد ، شعر هیجان و شور می خواهد و بالاخره شعر معنی می خواهد .
ترا بخدا نیما دریک مورد میتواند چنین حکایتی بیاورد که اینقدر هیجان داشته باشد :

گزین کرد یک چوبه تیر خندنگ	تهمنن به بندکمر برد چنگ
نهاده بر او چار پر عقاب	خندنگی برآورد پیکان چو آب
بجرم گوزن اندر آورد شست	بسالید چاچی کمان را بدست
ذجرم گوزنان برآمد خروش	چو سوارش آمد به پهناهی گوش
گذد کرد از مهره پشت او	چو بوسید پیکان سرانگشت او
فلک گفت احسن ملک گفت ذه	فنا گفت کبر و قدر گفت ده

شما اول به بچه تان بگویید که چاچی کمان یعنی کمانی که در چاچ می ساختند ، و چرم گوزن یعنی چله کمان و آنگاه این شعر را برای او بخوانید و بینید چگونه رعشه باو دست میدهد . و لابد این داستان را خوانده اید که سلطان محمود قلمه‌ئی را محاصره کرده بود و پیغام داد که قلمگیان قلعه را تسلیم کنند و آنها یک شب مهلت خواستند . سلطان ازمیمندی وزیر پرسید که تو می گوئی فردا چه جواب خواهند داد — گفت :

اگر جز بکام من آید جواب من و گرز و میدان افراسیاب	سلطان پرسید که این شعر کیست که از آن مردی همی زاید و احمد بن حسن گفت مال فردوسی است که شما باو بی وفاوی کردید ، و سلطان پشیمان شد و دستور داد که فوراً تمام پولهایی که بفردوسی وعده کرده بود برای او بفرستند .
شعر اینست که آدم را تکان بدید . شعر آنست که وقتی رودکی با چنگک برای امیر سامانی می خواند :	

بوی جوی مولیان آید همی	امیر سامانی با پایی بر هنه بر اسب می جهد و بست بخارا حرکت می کند ، و موزه او را در یک فرسنگی باو می دسانند .
------------------------	--

یک شاعر معاصر عرب یعنی یک ایرانی عربی گو جمیل زهاوی چه خوب می گوید :	و ما الشعر الاكل مارنح الفتني
کما دنحت اعصاب شاربهای الخمر	
یعنی شعر نیست مگر آنچه آدم را مثل شراب مست کند و او را تلو تلو بدهد .	
لابد این قصه داشنیده اید که نامه‌ای از رویه پیارهیں رسید و پشت پاکت نوشته بود	
«بزرگترین شعر ای فرانسه» و فراش پست چندین روزین خانه‌لامارتین و ویکتوره گو	

آمد و رفت میکرد، و هر یک نامه را بدیگری احاله میکرد. عاقبت پاکت را باز کردند دیدند تا کاغذ نوشته است بزرگترین شعرای فرانسه موسیو مویت صاحب کارخانه شامپانی، برای اینکه بزرگترین شاعر کسی است که شعر او بهتر آدم را مست کند و شامپانی موسیو مویت از تمام اشعار فرانسه بهتر آدم را مست میکند.

حافظ خودمان در ازای شایی که برای او فرستاده بودند میگوید :

قطبه‌ئی پیش او فرستادم
که بصد خم شراب می‌ارزد
یا این شعر فردوسی :

نیند مرا دست چرخ بلند
که گفت بسو دست دستم بیند
نیند مرا ذنده با بند کس
که روشن روانم بر اینست و بس
بینید این شعر چقدر حماسی و هیجان انگیز است و از اینجاست که گفته‌اند:
هر آنکسر، که شاهنامه خوانی کند
اگر زن بود پهلوانی کند
و به همین جهت بود که فرهاد میرزا متمددالوله ملا سیاوش شاهنامه خوان معروف
دشتی و دشتستانرا حبس کرد، و بعد از او تهدید گرفت که شاهنامه نخواند، و گفت تو باخواندن
شاهنامه تمام مردم دشتی و دشتستانرا یاغی کردي.

از حماسه و رزم خارج شویم بینید نظامی در آوردن مثل چه میکند :

یکی مرغ برکوه بشست و خاست
بر آن که چه افزودوزان که چه کاست
تو آن مرغی و این جهان کوه تست
چو رفقی جهانرا چه اندوه تست
تر کیب کلمات و فصاحت جملات و تناسب الفاظ و آنگاه روشنی معنی در لفظ را مشاهده
می‌فرمایید ؟

نیما گر اینطور شعر گفته بود زنده‌می‌ماند ولی حالا باید بازور تبلیغ اورازنده نگهداشت.
عرض کردم که شعر باید موضوع روشن داشته باشد ، هدف داشته باشد . معنی در لفظ
روشن و لفظ قالب معنی باشد زیرا لفظ لباس معنی است و اگر لباس تنگ یا گشاد باشد آدم
بد ریخت می‌نماید . نیما میتواند اینطور شعر بگوید :

بنی آدم اعضای یکدیگرند
که در آفریشند ز یک گوهرند
چو عضوی بدرد آورد روزگار
دگر عضوها را نماند قرار
تو کز محنت دیگران بی غمی
نشاید که نامت نهنده آدمی

بینید با چه بیانی استدلال می‌کند و بعد چگونه تیجه می‌گیرد .
وانگهی این سبکی که شعرای متعدد خیال میکنند ایشان بوجود آورده‌اند (زالیه قصد
شعر است نه مقطع نویسانی که عبارتشان بهم مر بوط نیست) بینید اساتید سلف چه کرده‌اند:
سعدي می‌گويد :

زدم تیشه یکروز بر تل خاک
که زنهار اگر مردی آهسته تر
که گوش آدم ناله ئی درد ناک
که چشم و بنا گوش و روی است و سر
باز می‌گوید :
دو بینم جگر کرد روزی کباب

بروید گل و بشکفت نوبهار
نشینند با یکدگر دوستان
باید که مـا خاک باشیم و خست

درینا که بـی ما بـی روزگار
پـس از ما بـی گـل دـم بوستان
بـی تـیر و دـی مـاه و اردیبهشت

بین آنوقت چـگونه مـقدمه مـی چـیند و نـتـیـجه مـی گـیرـد :
نـگـهـدارـقـرـصـتـ کـه عـالـمـ دـمـ است
سـکـنـدـرـ کـه بـرـ عـالـمـ حـکـمـ دـاشـت
مـیـسـ نـبـودـشـ کـزـ اوـ عـالـمـیـ

بـیـمـبـیدـ چـقدرـ شـورـ و اـحـسـانـ و مـعـنـیـ دـارـدـ و درـ هـ فـرـصـتـ منـاسـبـیـ مـیـ توـانـ بـداـنـ تـعـثـلـ
جـسـتـ و خـوـانـدـ و هـ کـسـ بـشـنـودـ خـوـشـ مـیـ آـیـدـ وـ لـیـ يـقـيـنـ بـفـرـمـائـیدـ کـهـ شـعـرـ نـیـماـ رـاـ نـهـ کـسـیـ اـزـ
حـفـظـ مـیـکـنـدـ وـ نـهـ بـاـ قـنـیـهـ بـیـ تـطـبـیـقـ مـیـ کـنـدـ کـهـ کـسـیـ بـداـنـ مـنـاسـبـتـ آـنـ رـاـ بـخـوانـدـ .

یـاـ اـینـ شـعـرـ سـعـدـیـ کـهـ باـزـ بـعـضـیـ اـذـ شـعـرـ اـیـ متـجـدـدـ خـیـالـ مـیـکـنـدـ آـوـرـدنـ قـصـةـ خـیـالـیـ درـ
شـعـرـ اـصـلـاـ مـالـ فـرـنـگـیـ هـاستـ وـ اـیـشـانـ اـذـ آـنـجـاـ وـارـدـ زـبـانـ فـارـسـیـ یـاـ عـربـیـ کـرـدهـ اـنـدـ :

شـنـیدـ کـهـ پـرـواـنـهـ بـاـ شـمعـ گـفتـ
ترـاـ گـرـیـهـ وـ سـوـزـ ذـارـیـ چـراـستـ
برـفـ اـنـگـبـینـ یـادـ شـیرـینـ منـ
مـنـ اـسـتـادـهـ اـمـ تـاـ بـسـوـزـ تـامـ
کـهـ نـاـگـهـ بـکـشـتـ پـرـیـ چـهـرـهـ مـیـ
بـکـشـتـنـ فـرـجـ یـابـیـ اـزـ سـوـختـنـ

شـبـیـ یـادـ دـارـمـ کـهـ چـشمـ نـخـفتـ
کـهـ مـنـ عـاـشـقـ گـرـ بـسـوـزـ روـاستـ
بـکـفتـ اـیـ هـوـ دـارـ مـسـكـینـ منـ
توـ بـگـرـیـزـیـ اـنـپـیـشـ یـكـ شـلـهـ خـامـ
نـرـقـهـ زـ شبـ هـمـچـنانـ بـهـرـهـ ئـیـ
اـکـرـ عـاـشـقـ خـواـهـیـ آـمـوـختـنـ
یـاـ حـافـظـ وـقـتـیـ مـیـ گـوـیدـ :

صـبـحـدـمـ مرـغـ چـمـنـ باـ گـلـ نـوـخـاـسـتـ گـفتـ
گـلـ بـخـنـدـیـدـ کـهـ اـزـ رـاـسـ فـرـ نـجـیـمـ وـلـیـ
یـاـ :ـ سـحـرـ بـلـلـ حـکـایـتـ باـ صـیـاـ کـرـدـ
آـنـوقـتـ بـیـاـیـمـ سـرـ اـشـعـارـ عـاطـفـیـ سـعـدـیـ وـ حـافـظـ یـعنـیـ آـنـ اـشـعـارـیـ کـهـ عـواـطـفـ وـ اـحـسـانـ
وـ شـعـورـ رـاـ بـرـمـیـ اـنـگـیـزـدـ .

قـبـلـاـ بـهـ جـنـابـعـالـیـ عـرـضـ کـنـمـ کـهـ عـلـمـایـ نـقـدـ یـعنـیـ آـنـهـایـیـکـهـ شـعـرـ رـاـ صـرـافـیـ وـ بـینـ شـعـراءـ
مـحاـکـمـ وـ مـفـاضـلـهـ کـرـدـهـ اـنـدـ وـ حـوـاـسـتـهـ اـنـدـ مـعـنـیـ کـنـنـدـ کـهـ کـدـامـ شـاعـرـ بـرـدـیـگـرانـ بـرـتـرـیـ دـارـدـ آـخـرـ
بـایـنـ تـبـیـجـهـ رـسـیدـهـ اـنـدـ کـهـ کـمـالـ شـعـرـ حـدـ مـعـنـیـ دـارـدـ کـهـ اـذـ آـنـ نـتوـانـ گـذـشـتـ وـ عـلـتـ اـینـکـهـ اـدـبـاـیـ بـزـرـگـ
یـعنـیـ کـسـانـیـکـهـ هـمـ عـلـومـ اـدـبـ خـوـانـدـهـ اـنـدـ وـ هـمـ ذـوقـ وـ قـرـیـحـهـ دـارـدـ دـرـمـفـاضـلـهـ بـینـ شـعـرـایـ بـزـرـگـ
اـخـتـالـفـ پـیـداـکـرـدـ اـنـدـ اـیـنـستـ کـهـ آـنـ شـعـرـاـ هـمـهـ بـحدـ کـمـالـ رـسـیدـهـ اـنـدـ وـ بـعـدـ هـرـ کـسـیـ بـسـرـ حـسـبـ
مـذـاـقـ خـوـدـشـ یـکـیـ رـاـ بـرـدـیـگـرانـ تـرـجـیـعـ دـادـهـ اـسـ .

مـیـ گـوـینـدـ سـهـ چـیـزـ درـ دـنـیـاـ حـدـ کـمـالـ دـارـدـ کـهـ تـجاـوزـ اـزـ آـنـ مـمـکـنـ نـیـسـتـ .ـ شـعـرـ،ـ زـیـبـائـیـ
اـخـلـاقـ .ـ وـ سـعـدـیـ بـایـنـ اـمـ اـشـادـهـ مـیـ کـنـدـ وـ مـیـ گـوـیدـ :

بـهـ حـدـیـثـ مـنـ وـ حـسـنـ توـ نـیـفـایـدـ کـسـ
حـدـ هـمـیـنـ اـسـتـ سـخـنـدـانـیـ وـ زـیـبـائـیـ رـاـ
وـ بـازـ عـلـمـایـ مـعـانـیـ وـ بـیـانـ گـفـتـهـ اـنـدـ کـهـ لـفـظـ زـیـبـاـ باـ مـعـنـیـ پـوـجـ باـ مـعـنـیـ بـلـندـ وـ عـالـیـ دـرـ

الفاظ سنت و رکیک از بلاغت دور است و سعدی در اشاره باین قضیه میگوید :
 نه صورتی است من خرف عبارت سعدی
 چنانکه بر در گرمابه میکند نقاش
 که بر قمی است مرصن بملل و مر واردید
 فرو گذاشته بر روی شاهد جماش
 واقعاً اینطور است ذیرا الفاظ سعدی بقدرتی شیرین و ترکیب آن بقدرتی متناسق و
 روان است که او بسیار صنایع بدینی در شعر خود بکار برده و آدم اذ فرط روانی متوجه آن
 نمیشود .

چه خبر دارد از شبان دراز که هم اول نمی‌کند آغاز که فرو دوختند دیده ماز غافل از صوفیان شاهد باز	منقلب در درون جامه ناز عاقل انجام عشق می‌داند مگر از شوخی تذروان بود محاسب در قفای رندان است
---	---

***

قبل از اینکه از بحث راجع به سعدی خارج شویم لازم است این نکته را یادآورشیم که از زمانی که شعر عربی و بعد فارسی شروع شده تاکنون بسیار در شعر تجدید آورده اند که آن هم در اشعار استادان عصر هست ، و من چون شعر آقایان حمیدی و صدارت و رهی معیری را بیشتر خوانده ام بسیار معانی و موضوعات جدیدی می‌بینم که در اشعار پیش ساقده ندارد و سعدی شعری دارد که درست بسبک شعر فرنگی است . برای نمونه اول یک شعر فرانسه هی نویسم و بعد شعر سعدی را .

Dites la jeune belle
 Où voulez-vous aller ?
 Sa voile ouvre son aile
 Sa brise va souffler

البته آقای دکتر الهی خودشان در فرانسه استادند و فرانسه بنده بسیار ناقص است ولی برای شما عموم خوانندگان عرض می‌کنم که دقت بفرمایید که قافية مصراع اول با قافية مصراع دوم فرق می‌کند ولی قافية مصراع سوم مطابق با قافية اول است و قافية مصراع چهارم مطابق با قافية مصراع دوم و این شعر سعدی عیناً همانطور است :

اول اردیبهشت ماه جلالی ببلل گوینده بر منابر قضبان بر گل سرخ از نم او قفاده لالی همچو عرق بر عذار شاهد غضبان	ملاحظه می‌فرمایید که لالی در مصراع سوم با جلالی قافیه شده و غضبان در مصراع چهارم با قضبان که مصراع دوم است . این نوع شعر را شعرای آندرس بوجود آوردهند . یکی دو بیت دیگر از سعدی نقل کنیم و بروم بسر وقت شعرای دیگر . گفتم سعدی در غزلهای خود منظوری از آنجه راجع بشعر گفته‌اند داشته و از آنجمله اینست که شعر ا عاشق بوده‌اند و شعر گفته‌اند یا همینطور بقول مرحوم کسری اول قافیه نوشته‌اند و بعد ذور نده‌اند که کلمات را مرتب کنند و تقافیه بچسبانند سعدی خود را اذ دسته اول میدانند و میگوید : تا غمی پنهان نباشد آتشی پیدا نکردد
--	--

هم گلی دیده است سعدی کوچو ببلل میخروشد

باز میگوید :

آتشی در دل سعدی بمحبت زده‌گی
ایضاً

پیش از امروز مرد در سخن این سوز نبود
چون سرایین بلبل که خوش آید بر شاخ
انتخاب لفظ و فصاحت تر کیب و تناسب الفاظ و روشنی معنی را در الفاظ و آنکام
هیجان و لذت آن را ملاحظه میفرماید .

که گرفتار نبودم به کمند هوی
لیکن آن سوز ندارد که فند در قفسی
حالا برویم قدری از مولانا صحبت کنیم آنها که خواسته شعر بگوید :

بشنو از نی چون حکایت میکند
کرن نیستان تا مرا بیریده‌اند
سینه‌خواهم شرخه‌شحه از فراق
هر کسی از ظن خود شد یار من
سر من از ناله من دور نیست
تن زجان و جان ذتن مستور نیست
آتش است این بانگ نای و نیست باد
کمان‌جنابالی اینقدر برقان و فلسفه اشراف آشنا باشد که آنها وحدت وجودی هستند
و مثل افلاطون که در ایران هنوز درست تبییر نشده دیشه همین وحدت وجود است .

ما جزئی هستیم که از اصل آدمهایم و باز باصل برخواهیم گشت انانه‌وانالله راجعون .
من ملک بودم و فردوس بین جایم بود آدم آورد در این دیر خراب آبادم
مالحظه میفرمایید او این فلسفه را بجهه بیان بليغ و عبارت لطیف و نظری بنظم درآورده است .

***

مقاله بدرادا کشید و الا داستانهای از خسرو شیرین نظامی را نقل میکرد . قدری
بغودتان زحمت بدھید و داستان زیر قصر شیرین و معاوره ملکه ارمن و شاه ایران را بخوانید
و انساف بدھید که تا دنیا دنیاست ممکن است کسی از این لطیفتر بسازد ؟

آنچاییکه شیرین با شاپور ملاقات میکند .

لبی و صد نمک چشمی و صد ناز
برستاخی بر شاپور بنشست
یا تا کج نشینم راست گویم
خسرو بیهانه شکار بقص شیرین میورد .

برسم کوهیدان در دادش آواز
در تنه کشکر را مهر بشکست ...
چه سختیها کزو نامد برسویم

خبر دادند شیرین را رقیبان
دل پاکش ز ننگه و نام ترسید
حصار خویش را در داد بستن

که اینک خسرو آمد بی نقیبان
و زان پرواز بی هنگام ترسید

کدروشن چشم ازو شد چشم مه در سنگ
پدید آمد از آن گلخانه گلشن
که مشتاد آب گشت از آب و رنگش
بخوش خواهی چون رگهای مستش
ز حیرت ماند بر در دل شکسته
که مارا نازین برد چرا ماند
چرا درست از نسان بر من آخر
شکر لب میشنید و آه می گفت

بر آمد گردی ازده تو تیار نگ
برون آمد زگردان صبح روشن
خدنگی رسته از زین خدنگش
گرفته دسته نرگس بدستش
دری دید آهنین در سنگ بسته
رقیبی را بنزد خوبیشتن خواند
چه تلحی دید شیرین در من آخر
بدین زاری پیامی شاه میگفت
بعد از شیرین بالای قصر میآید و گفتگوی ایشان شروع میشود .

و در اینجا از زبان خسرو چنان لا به عاشق و غرور پادشاهی خسرو و ناز شیرین و
و نیاز یک زیر دست بهم میآمیزد که آدم مات میشود . چند شب بنشینید و این داستان را
بخوانید . زندگی خسرو در ضیافت شیرین هنگام فرار از بهرام چوبینه و شب نشینیهای
ایشان با یکدیگر و غزل هر یک اذکنیز کان خسرو و شیرین و مصاحبه آن دو و سرود نکیسا
و باربد از زبان خسرو و شیرین مطالعه کنید .

سیه شیری بداند مسر غزاری
رسن در گردن شیر ژیان کرد
بگردن بر نهاد از زلف زنجیر

چو دور آمد بخسرو گفت باری
گوزنی بر ره شیر آشیان کرد
من آن شیرم که شیرینم به نجعیز

***

جناب آفای دکتر الهی

بعد از این اگر وارد بحث شدید اینطور بشوید ، دلیل بیاورید . من و شما هیچیک
نباید اینقدر از خود راضی باشیم که بگوییم فقط هر چه ما می پسندیم درست است . و هر کس
غیر آنچه ما می گوییم بگوید احمق است . موضوع رامطروح میسازیم من شعر اساتید یا آن خانه
خشتش و گلی را میآورم شما نیز شعر نیمارا بیاورید . قضاؤنس را بخوانند کان واگذاریم . آخر
در این مملکت غیر من و شما باز آدمهایی هستند آنها قضاو خواهند کرد . و بدانید که
انتخاب خوب و بد با زمان است ، قضاو با مردم است .

آفای دکتر

آهای ، اوهوی ، بلند است ، پست است ، بزنید ، بگیرید ، نیما زنده است ، حمیدی
فلان است ، تو استاد شری ، شعر برای تو تفنن است ، طرز مناظره نیست بدینخانه شعر
برای من تفنن هم نیست زیرا من برای تفنن هم نمی ثوانم شعر بگویم ولی البته نه مثل شعر
نیما و چون نثر مرا قبول داری ممنونم و تازه قبول من و شما مر یکدیگر را تأثیری برای
هیچکدام ما ندارد زیرا نظم و نثر خوب دا مردم نگه میدارند ، زمان نگه میدارد .

آفای دکتر ،

خوب و بد امروز و فردا ندارد و تقریبا این امر مسلم است که شعر در دنیا از اینکه

هست ترقی نخواهد کرد زیرا بحد کمال خود رسیده است . در زمان هومر مردم با تیر و کمان جنگ میکردند، با اسب و الاغ سفر میکردند، بر قب نبود، حالا تمام کارهای دنیارا بر قب میکردند، موشک قاره پیما ساخته اند، رفته اند روی کره ماه نشسته اند. با بوئینگ یک روزه از شرق عالم بغرب میرسند ولی هنوز میگویند بزرگترین شعرای دنیا یا لااقل فرنگ هومر است. انگلستان از زمان شکسپیر تا حالا از زمین تا آسمان فرق کرده ولی هنوز بزرگترین شاعر انگلیس و بادعای خودشان دنیا شکسپیر است .

آقای دکتر

آنکه زنده خواهد ماند گویندۀ اشک معشوق است نه گویندۀ «مردی بر ساحل میکند جان».

مجلهٔ یغما : دانشگاه طهران از نظر جلب بعضی از محصلان ، در تعظیم مرحوم علی اسفندیاری (نیما یوشیج) جلسه‌ای فراهم آورد، و مقام ادبی نیما را برتر از سعدی و حافظ شمرد ! رادیو وتلویزیون هم از دانشگاه پیروی کردند، و این بحث به جراید و انجمن‌های ادبی کشید. با حیرت و شگفتی و تأسف بسیار از اقدام دانشگاه طهران و روش تبلیغی پیشنهاد می‌شود که از طرف دانشگاه کلیه آثار نظم و نثر نیما که گراور خط دستی او باشد بچاپ رسد و انتشار یابد – تکرار می‌شود که حتی‌گراور خط دستی خود او باشد تا از تصرفات دوستان و دشمنان وی مصون بماند – پس اذ انتشار چنین کتابی اصیل، هر خواننده حق دارد بی‌راهنمایی دیگران نیما را برتر از سعدی و حافظ و فردوسی و دیگر بزرگان ادب بشمارد و از او پیروی کند . آخر به هیام و جنجال و غوغای نباید با مقدسات ملی و فرهنگ و ادب اصیل مملکت شوخت و بازی کرد .

از پژمان بختیاری

شبیشم صبح خجل می‌شود از پاکی ما
در تن خاکی ما فطرت افلاکی ما
در دل آب نشسته است تن خاکی ما
در بر پیر فلك پاکی و ناپاکی ما
بهر آسایش خود راه یقین‌جوی ارنه

با همه عاشقی و رندی و بی‌باکی ما
همچومی در دل مینای بلورین پیداست
خاطرم گرد تعلق نپذیرد گوئی
عاشق پاکیم از فرق کند ور نکند
غمکی بر دلت از کین و حسد هانده بیا

می‌بخور تا نخوری غم ز طربناکی ما